

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

IV. KUTLU DOĞUM SEMPOZYUMU

(TEBLİĞLER)

19-20 NİSAN 2001
ISPARTA

S.D.Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI NO: 10

BİLİMSEL TOPLANTILAR YAYIN NO : 4

TERTİP HEYETİ

Başkan : Prof. Dr. İsmail YAKIT (Dekan)

Sekreter : Yrd. Doç. Dr. Kemal SÖZEN

Üyeler : Prof. Dr. Mustafa ÇETİN
Prof. Dr. M. Orhan ÜNER
Doç. Dr. M. Saffet SARIKAYA

ISBN 975-7929-46-8

DİZGİ

Ayşe SERİM

KAPAK

S.D.Ü. Basın ve Halkla İlişkiler

BASKI

Ali ÇOLAK

Yayınlanan Tebliğlerin Sorumluluğu Yazarlarına Aittir.
Yayınlanan tebliğler kaynak gösterilmek şartıyla iktibas ve atıf şeklinde kullanılabilir
©SDÜ İlahiyat Fakültesi Isparta-2002

İSTEME ADRESİ

S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Merkez Kampüsü ISPARTA

Tel : (0.246) 237 10 61 Fax: (0.246) 237 10 58

KUR'AN'A GÖRE HZ. MUHAMMED'İN SON PEYGAMBER OLUŞU VE YALANCI PEYGAMBERLİK OLGUSU

Yrd.Doç.Dr. Abdülgaŋfar ASLAN*

Düşünce tarihi gözden geçirildiğinde insanların Allah'ın varlığı ve birliğinden daha çok peygamberliğin varlığı ve peygamberlik kurumu konusunda şüpheye düştükleri görülmektedir. Oysa peygamberler, topluma yeni bir mesaj, yeni bir görüş, apayrı bir hareket ve ilâve bir enerji aşılamışlar; böylece onlar, insanların hayat tarzlarını, inancını, dünya görüşünü, kültürünü ve gidişini değiştirmişlerdir. Onlar, insanların dünya ve âhîret saadetini temin etmeleri hususunda serdettikleri derin görüş ve anlatışlarıyla, söz ve davranışlarıyla diğer insanlara örnek teşkil etmişler, yeryüzünde âdil ve ahlâklî bir toplum düzeni kurmuşlardır.¹

Nübüvvet konusu İslâm'ın en önemli imân esaslarından birini oluşturur. Çünkü insanlığın ilk peygamberinden bu yana gelmiş geçmiş bütün peygamberleri ve tebliğ ettikleri esasları, aralarında herhangi bir ayırım yapmaksızın tasdik etmek İslâm dininin imân esaslarından biridir.²

Hiz. Muhammed diğer peygamberler gibi bir peygamberdir. Onun hakkında objektif ve sahih kaynak Kur'ân-ı Kerîm'dir. Bununla birlikte Kur'ân, nâdir olarak Hiz. Muhammed'in hayat hikâyesiyle meşgul olmaktadır. O'nun en büyük ızdıraplarına da en büyük sevinçlerine de Kur'ân'da rastlanmaz. Kur'ân, hiç bir zaman ona şahsî düşüncelerini söyletmez.³ O, görevinin şuurunda olarak Kur'ân'ı tam ve eksiksiz bir şekilde yaşamış ve insanların da onu yaşamalarına çalışmıştır.

* S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Bölümü Kelâm Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ Bkz. Kasas 28/77. Ayrıca bk. Âl-i İmrân 3/185; En'âm 6/32; Ra'd 13/26; Ankebût 29/64; Hadîd 57/25.

² Bkz. Bakara 2/136, 285; Â-i İmrân 3/84; Nisâ 4/152.

³ Draz, Abdullah, *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru* (çev. Salih Akdemir), Ankara 1983, s. 129.

Bununla beraber insanlık tarihinde, insanlığın kaderini değiştiren hükümdarlar, fatihler, reformcular, düşünürler vs. eksik olmamıştır. Bunların her biri, kendilerine has alanlarda bir değer sahibi olmuşlardır. Bütün bu vasıfların bir arada, tek bir insanda toplanması pek nâdirdir. Ancak Hz. Muhammed (sav)’de bütün bu özellikler toplanmıştır. Onun hayatı, bireysel ve toplumsal ahlâkın, asîl ve mutedil duyguların hakim olduğu bir hayattır. O, insanlar için model bir şahsiyettir.⁴

Kur’ân’a göre Hz. Âdem ile başlayan peygamberlik kurumu, acaba neden Hz. Muhammed ile sona erdi? Bu soruya cevap verebilmek, ancak Hz. Muhammed’in şahsiyeti hakkında tam bir incelemenin yapılması ve Kur’ân’daki nübüvvet anlayışının ne olduğunun açıklanmasına bağlıdır. Bunu yaparken onun insanlığa kazandırdığı bütün başarıları sayıp dökmek değil, peygamberliğin ne olduğunu göz önünde tutmak icab eder.

Kur’ân’da Hz. Peygamber’in ismi, risâlet ve nübüvvetle vasıflanmış olarak sadece dört⁵, müjdelenen peygamber olarak da bir (Ahmed) yerde⁶; yine yüz on üç âyette nübüvvet⁷ ve yüz yetmiş üç âyette de risâlet⁸ vasfının vurgulanmasıyla birlikte geçmektedir.

Hz. Muhammed, son peygamber olmasıyla beraber peygamberlik kurumu, kurum olarak tarihe mal olmuştur. Kur’ân’ı Kerîm’de peygamberlik kurumunun Hz. Muhammed ile son bulduğunu açıkça ifade eden sadece bir âyet bulunmaktadır. Onun son peygamber oluşuna dolaylı olarak işaret eden âyetlerin sayısı ise yorum farklarına göre kırk ile yüz arasında değişmektedir.⁹

İslâm düşünce tarihi boyunca nebî, resûl, beşîr-mübeşşir, nezîr-münzîr, hâdî ve ‘abd gibi Kur’ân’da peygamberi ifade eden terimler etrafında farklı anlayışlar ortaya çıkmıştır.

Kur’ân’da peygamberler için kullanılan bu kavramlardan özellikle “nebî” ve “resûl” kavramları önem arz eder.

⁴ Bkz. Ahzâb 33/21.

⁵ Bkz. Âl-i İmrân 3/144; Ahzâb 33/40; Muhammed 47/2; Feth 48/29.

⁶ Bkz. Saf 61/6.

⁷ Abdülbâkî, Muhammed Fuad, *el-Mu’cemu’l-Müfehres li Elfâzi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, İstanbul 1984, s. 686-87.

⁸ Abdülbâkî, s. 312-320.

⁹ Daudî, Khalid Zaferullah, “Hاتم-i Nübüvvet, Literatür”, *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul 1997, XVI, s. 479-484.

Nübüvvet ve nebî kelimeleri aynı mânâları ifade eden değişik kalıplardır. Nebî kelimesi sıfat, nübüvvet kelimesi ise masdardır. Dolayısıyla birinin sözlük anlamı diğerini de kapsamaktadır. Nebî kelimesinin türetildiği kökle ilgili dilbilimciler tarafından iki görüş ileri sürülmüştür. Birincisi nebî, asıl hemzeli olup “haber verme” anlamındaki “n-b-e” kökünden türetilmiştir. Diğeri ise hemzesiz olarak “yükseklik, yüksek olan yer, yüce, şerefli” anlamları taşıyan “nebve” veya “nebâve” kökünden türemiştir.¹⁰ Nebî kelimesi yaygın olarak hemzesiz, yani kelimenin sonundaki “hemze”, “yâ” harfine dönüştürülerek “en-nebî” şeklinde kullanılır.

Risâlet ve resûl kelimeleri ise aynı kökten gelmektedir. Resûl kelimesi, ismi mef’ûl anlamında “kendisine belli bir görev verilerek bir yere gönderilen elçi”, if’âl kalıbından gelen “risâlet”, “göndermek” manasına “irsâl”den isimdir. Risâlet, “görev” anlamındadır. Bu durumda er-resûl, “kendisine gönderenin devamlı haberini bekleyen ve alan kimse” demektir.¹¹ Resûl kelimesi Kur’ân’da lügat manasıyla elçi anlamında kullanılmış ve bununla bazan “melek” de kastedilmiştir.¹²

İslâm düşüncesinde yer alan nebî ve resûl kavramları arasında fark bulunup bulunmadığı hususu hakkında pek çok şey söylenmiştir. Kur’ân’da bazı âyetlerin¹³ nebî ve resûl arasında fark olduğuna işaret ettiğini söyleyenlere göre nebîlik peygamberliğin ilk merhalesi olup onun üstü elçilik (resûl) mertebesidir.¹⁴ Nitekim nebîlik, peygamberliğin haber verme niteliği, resûllük de elçilik yapma işidir. Ancak Kur’ân’a yöneldiğimizde, bu kavramlar arasında terim bakımından bir farklılığın olmadığı görülecektir.¹⁵ Çünkü Kur’ân’da nebî ve resûl kavramlarının her ikisi birden hem Hz. Peygamber hem de bazı peygamberler için kullanılmıştır. Nitekim Taftazânî (ö.793/1390) de, nebî ve resûl kelimelerini, “Allah’tan aldıkları bilgileri eksiksiz olarak insanlara haber vermeleri ve tebliğ etmeleridir” şeklinde

¹⁰ Nebî ve resûl kelimelerinin etimolojik yapılarıyla ilgili olarak yapılan tartışmalar için bk. Gölcük, Şerafeddin-Toprak, Süleyman, *Kelâm*, Konya 2001, s. 307-310; Aslan, Abdülgaffar, *Kur’an’da Vahiy*, Ankara 2000, s. 115-121; Yavuz, Salih Sabri, *İslâm Düşüncesinde Nübüvvet*, İstanbul, ty, s. 12-20; Sinanoğlu, Mustafa, *Kitab-ı Mukaddes ve Kur’an-ı Kerim’de Nübüvvet* (basılmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995, s. 224-228.

¹¹ Bkz. Aslan, s. 116; Yavuz, s. 16.

¹² Bkz. Hûd 11/69; Ankebût 29/31,33; Mürselât 77/1; Tekvîr 81/19.

¹³ Bkz. A’râf 7/157; Hacc 22/52.

¹⁴ Atay, Hüseyin, *İslâm’ın İnanç Esasları*, Ankara 1992, s. 189.

¹⁵ Bkz. Bakara 2/253; Nisâ 4/152; Meryem 19/51,54.

mânâlandırmaktadır. Zira tebliğe memur olmayan nebî'nin varlığı anlamsızdır.

Kâdî Abdülcebbar'a göre, terim olarak "nebî" ve "resûl" arasında bir fark yoktur. Dolayısıyla her resûl nebî'dir, her nebî de resûl'dür. Ayrıca o, bu iki kelimenin aynı âyette, "Senden önce hiç bir resûl ve nebî göndermemiştik"¹⁶ şeklinde kullanılmış olmasının, onların birbirinden farklı oldukları anlamına gelmediğini belirtir.¹⁷

M. Hamidullah'ın, "biz, âdeten kendisine kitap verilmemiş olana nebî, kendisine kitap verilmiş olana da resûl diyoruz"¹⁸ tarzındaki yaklaşımı da bu kavramların arasında terim anlamları bakımından bir farkın olmadığına dikkatleri çekmektedir.

Terim olarak bu iki kavramın aynı anlamı ifade ettiğinin bir delili de mucizedir. Kur'ân'da resûl'e mucize verildiği gibi nebî'ye de mucize verildiğinden haber verilmektedir. Bu da, nebî ve resûl kelimelerinin arasında sözlük anlamlarından başka bir farkın olmadığını göstermektedir. Çünkü eğer nebî, resûl olmasaydı, Allah'ın nebîlere mucize vermesi caiz olmamalıydı. Bu mânâda Hz. Peygamber, hem nebî'dir hem resûl'dür. Onun peygamberlik kurumunun ve peygamberlerin sonuncusu oluşu kesin delillerle ispatlanmıştır.

Şüphesiz Hz. Muhammed'in son peygamber oluşuna dair deliller hem tarihte hem de getirdiği dinin mahiyet ve içeriğinde bulunmaktadır. Bu deliller herkesin anlayışına, anlamak istemesindeki samimiyetine ve objektif bir tutum takınmasına göre değişir.¹⁹ Biz de kısaca, Hz. Muhammed'in niçin son peygamber olduğu sorusuna cevap olarak Kur'ân'dan çıkardığımız bazı deliller ile diğer bazı deliller olmak üzere iki başlık altında sunmaya çalışacağız.

Kur'ân'dan Çıkarılan Bazı Deliller

1) Hatm-i Nübüvvet (Nübüvvetin Sona Ermesi): Kur'an'da açık bir şekilde peygamberliğin Hz. Muhammed ile sona erdiği, artık ondan başka peygamber gelmeyeceği, bundan sonra herhangi bir şahsın ortaya çıkıp peygamberlik iddiasında bulunmasının imkânsız olduğu ve böyle bir iddianın kabul edilemeyeceği, "Muhammed sizin erkeklerinizden hiç birinin

¹⁶ Hacc 22/52.

¹⁷ Kâdî Abdülcebbar, *Şerhu Usûli'l-Hamse*, Kahire 1965, s. 567-568.

¹⁸ Hamidullah, Muhammed, *İslam Tarihine Giriş* (çev. Ruhi Özcan), İstanbul 1994, s. 28.

¹⁹ Atay, s. 185.

babası değildir. Allah'ın resûlü ve nebîlerin sonuncusudur. Allah her şeyi bilendir,”²⁰ âyetiyle vurgulanmıştır.

Burada Hz. Muhammed için kullanılan “hâtemünnebiyyîn” terkindeki nebî kelimesi üzerinde daha önce durulduğu için burada sadece “hâtem” kelimesi üzerinde durulacaktır.

Bu âyette geçen ve “h-t-m” fiilinden türeyen “hâtem” kelimesini, “hâtem” veya “hâtım” şeklinde okumak mümkündür, iki okuyuş tarzı da aynı anlama gelmektedir.²¹ “Hâtem” şeklinde okunursa, “bir şeyi kapayıp mühürlemek için kullanılan şey, mühür, sonuç”; “hâtım” şeklinde okunursa, “bir işi sona erdiren, mühürleyen” demektir.²² Her iki okuyuşa göre Allah, Hz. Muhammed ile peygamberlik silsilesini sona erdirmiştir. Bununla beraber, o kendinden önceki bütün peygamberleri tasdik ve tevsik eden ilâhî mühürdür.²³

Bağdâdî, “Hz. Muhammed’in peygamberliğini kabul eden kimse, dolayısıyla onun nebîlerin ve resûllerin sonuncusu olduğunu da kabul eder; onun nebî ve resûllerin sonuncu olduğunu kabul eden kimse, onun getirdiği dinin ebediliğini de kabul eder”²⁴ demektedir. Yine o, yukarıdaki âyetin Hz. Muhammed’in, peygamberlerin sonuncusu olduğuna apaçık bir delil olduğunu ve bunun aynı zamanda onun tebliğinin evrensel boyutunu da içerdiğini belirtmektedir.²⁵ “Hâtemünnebiyyîn” tamlaması hüküm bakımından, öncelikle Hz. Muhammed’in peygamber olduğunu, onun peygamberliğini ispat ettiğini; ikinci olarak da “nebî” ve “resûl”lerin

²⁰ Ahzâb 33/40.

²¹ el-Cevherî, İsmail b. Hammad, *es-Sihâh* (thk. Ahmed Abdülgaffar Attar), Beyrut 1984, s. 1908. Âyette geçen ve Âsım kıraatına göre “hâtem” olarak okunan kelime çoğunluğun kıraatına göre “hâtım” olarak okunmaktadır. Müfessirlere göre her iki okuyuşta kelime, “peygamberlerin sonuncusu” mânâsına geldiği belirtilmektedir (Yurdagür, Metin, “Hatm-i Nübüvvet”, *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul 1997, XVI, s. 1781).

²² Bk. İbn Düreyd, Ebû Bekr Muhammed b. el-Huseyn, *Kitâbu Cemhereti'l-Lüğa*, Beyrut 1987, I, s. 389; Cevherî, s. 1908; ez-Zebîdî, Muhammed Murtazâ, *Tâcü'l-Arûs*, Beyrut 1994, s. 1414.

²³ İbn Düreyd, I, s. 389; İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâluddîn Muhammed, *Lisânü'l-Arab*, Beyrut, ty, XII, s.164; el-Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Kadiyânîlik Nedir?* (çev. Ahsen Batur), İstanbul 1975, s. 161.

²⁴ el-Bağdâdî, Ebû Mansur Abdülkâhîr, *Usûlu'd-Dîn*, Beyrut 1981, s. 162. Ayrıca bk. et-Taftazânî, Sa'düddîn Mes'ûd b. Ömer, *Şerhu'l-Makâsîd* (thk. Abdurrahman Umayra), Beyrut 1989, V, s.46.

²⁵ Bağdâdî, *Usûlu'd-Dîn*, s. 162.

sonuncusu olduğunu²⁶ ve ondan sonra herhangi bir kimsenin peygamber vasfına haiz olarak gönderilmeyeceğini²⁷ gösterir. Ayrıca “hâtemennebiyyîn” tabiri, aynı zamanda “hâtemülmürselîn (elçilerin sonuncusu)” demektir. Çünkü nebî’nin sona ermesi, resûl’ün de sona ermesini gerektirir.²⁸

Yahûdîlerde peygamberlik, istisnalar olsa da, genellikle babadan oğula geçer ve bir sülâle takip ederdi.²⁹ Dolayısıyla “Muhammed sizin erkeklerinizden hiç birinin babası değildir”³⁰ cümlesi, onların yeni bir peygamber beklentisi içinde olmamaları gerektiğine dair bir işaret olarak algılanmıştır.³¹ “Allah her şeyi bilendir” cümlesi de onun ilminin her şeyi kuşattığını, bu ilmin içinde Hz. Muhammed’den sonra hiçbir peygamberin gelmeyeceği bilgisinin de mevcut olduğu tarzında anlaşılmıştır.³² İslâm düşünce tarihi boyunca, İslâm âlimleri, vahyin son bulduğu inancını zedeleyen hiç bir anlayışa kapılarını açmamışlar; bu anlayışları şu veya bu manada meydan okuma olarak telâkki etmişler ve şiddetle karşı çıkmışlardır. Meselâ, İmam Mâtürîdî, “hâtemünnebiyyîn” tabiriyle, Hz. Peygamber’den sonra Peygamberlik iddiasında bulunan kimseden hiç bir delil ve hüccet istemeden, doğrudan doğruya onun bir yalancı olduğuna hükmetmek gerektiğini belirtmektedir.³³

2) Dinin Tamamlanmış Olması: Hz. Muhammed’in son peygamber olduğu inancı kadar, İslâm’ın son din ve bu dinin tamamlanmış olduğuna dair delillerin mevcudiyeti önem arz etmektedir. Bunlarla ilgili deliller Kur’ân’ın bildirmesiyle sabittir. “Bugün sizin dininizi kemâle erdirdim, size olan nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm’a razı oldum”.³⁴ Tamamlama anlamında “ekmeltü” kelimesi kullanılmıştır. Bu da “mükemmel kıldım” demektir. Mükemmel olan bir şeyde eğrilik, yanlışlık, eksiklik vs. olmaz. Dolayısıyla din Allah tarafından tam ve mükemmel hale

²⁶ ed-Deyyânî, Muhammed Fevzi, *Cemâl ala’l-Celâl*, İstanbul 1257, s. 355.

²⁷ el-Alûsî, Ebu’l-Fadl Şahâbüddîn Muhammed el-Bağdâdî, *Rûhu’l-Meânî fî Tefsîri’l-Kur’ânî’l-Azîm ve’s-Seb’i’l-Mesânî*, Beyrut, ty, XXII, s.34.

²⁸ el-Lakkânî, Abdüsselâm b. İbrahim, *Şerhu Cevhereti’t-Tevhîd*, Mısır 1955, s. 191.

²⁹ Atay, s.189.

³⁰ Ahzâb 33/40.

³¹ Atay, s.189; Yurdağür, XVI, s. 478. Geniş bilgi için bk. er-Râzî, Fahreddîn, *Mefâtihu’l-Gayb*, Tahran, ts. VI, s. 786-787.

³² el-Mesîr, Muhammed Seyyid Ahmed, *fî Nûri’l-Akîdeti’l-İslâmiyye*, Kahire 1990, s. 377.

³³ el-Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed, *Te’vilâtü’l-Kur’ân*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Medine Bölümü, Yazma no: 180, vr.529b.

³⁴ Mâide 5/3.

getirilmiş ve Kur'ân'da bunun çerçevesi ve muhtevası tam anlamıyla verilmiştir.³⁵ Âyetle dinin Allah'a izâfe edilmesi, dinin kurucusunun Allah olduğuna delildir. Yine dinin itikâdî, ahlâkî ve amelî yönünden tamamlandığını bildiren Allah'tır. "Size olan nimetimi tamamladım" cümlesindeki nimet kelimesi örfteki karşılığı ile değil, burada dinin ve hükümlerinin tamamlanması şeklinde anlaşılmalıdır. "Size nimetimi tamamladım" cümlesinde geçen "nimet" kelimesi, "nimet-i İslâm" tamlaması şeklinde kullanılmıştır. O da dinin tamamlandığı ve onun Allah katından olduğu anlamıdır. Başka bir deyişle, âyetle geçen nimetten kasıt, Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği İslâm dinidir.³⁶ Ayrıca İslâm dini de, insanlar için bir nimettir. Bunun delili de yine Allah'ın, "sizin için din olarak İslâm'a razı oldum" cümlesidir. Dolayısıyla İslâm'ın son din olması onun tebliğcisinin de son peygamber olmasını gerektirir.³⁷

Kur'ân'ın bildirdiği bu hakikat, modern ilmin tarihî eleştirisinin, hatta bütün eleştiri teşebbüslerinin üstündedir. O halde, Kur'ân'ın haklarında menfi bir tavır takındığı daha önceki kitaplara tabi olarak yaşamak, kitapların indirilmiş olma sebebine aykırıdır.³⁸ Çünkü Allah, dünya nizamını kurarken ve insanları yaratırken ebedî olarak değil, bir zamanla kayıtlı olarak yaratmıştır. Bu da İlâhî vahyin bir müddet sonra gelmeyeceğine işarettir.

Öte yandan İslâm'ın yeterli bir din olması, müslümanların yabancı kültürlerle açılmalarını engellemez ve tarihe bakıldığında engellemediği görülmektedir. Bilakis Hz. Muhammed'in son peygamber ve Kur'ân'ın son ilâhî vahiy olması, müslüman olduğunu ileri sürenlere açıkça çok ciddi bir sorumluluk yüklemektedir.³⁹

³⁵ Yakıt, İsmail, "Hz. Peygamber'in Dindeki Konumu", *III. Kutlu Doğum Sempozyumu*, Isparta 2000. s.13.

³⁶ Râzî, III, s. 529.

³⁷ Bkz. Âl-i İmrân 3/85.

³⁸ Bkz. Âl-i İmrân 3/19.

³⁹ Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'an* (çev. Alpaslan Açıkgenç), Arkara 1987, s. 179-180. Bu anlayışın bir imtiyaz sayılmasının beraberinde getirdiği bazı sonuçlarının değerlendirilmesi için bkz. Aydın, Mehmet, *İslâm'ın Evrenselliği*, İstanbul 2000, s. 13-22. Gazzalî, Bâtınîlerin "ta'lim ve mâsum bir muallime ihtiyaç vardır" görüşlerini eleştirirken şöyle bir akıl yürütmeye bulunur: "Şüphesiz bir muallime ihtiyaç vardır. Muallimin mâsum olması da lâzımdır. Ancak bizim muallimimiz mâsumdur; ve o da Hz. Muhammed'dir. Onlar: "O vefat etmiştir" derlerse biz: "Sizin mualliminiz de Gâibdir" deriz. Eğer: "Muallimimiz, dâfleri yetiştirmiş ve onları ülkelere dağıtmıştır; onlar bir ihtilafa düşerler, yahut bir problemle karşılaşarlarsa müracaatlarını beklerler" derlerse, biz de: "Bizim muallimimiz de dâfler yetiştirdi ve ülkelere dağıttı. Onları her bakımdan yetiştirdi. Zira Allah, "bugün sizin dininizi tamamladım" (Mâide 5/3) buyurmuştur. Ortada olmayışı gibi, her şeyi öğrettikten sonra muallimin vefatı da zarar

3) Hz. İbrahim'in Duâsı ve Hz. İsa'nın Müjdesi: Hz. İbrahim, Kâ'be'yi inşâ ederken, "Rabbimiz, onlara kendi içlerinden, senin âyetlerini kendilerine okuyacak, onlara Kitabı ve hikmeti öğretecek, onları temizleyecek bir elçi gönder"⁴⁰ şeklinde duâda bulunduğu, bunun da, Hz. İsa ile İsrailoğulları'ndan nübüvvetin son bulması ve Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmail'in soyundan peygamberlik kurumunun sonlandırarak bir peygamberin geleceği anlamına geldiği belirtilmektedir⁴¹.

İsrailoğulları'nın son peygamberi olan Hz. İsa, kendisinden sonra gelecek peygamberin isminin Ahmed olduğunu müjdelemiş⁴² ve sıfatını zikretmiştir.⁴³ Hz. Peygamber'in de: "Ben İbrahim'in duâsı ve İsa'nın müjdesiyim"⁴⁴ demesi Hz. İbrahim'in duâsıyla Hz. Peygamber'e işaret ettiği tarzındaki görüş desteklenmiş olmaktadır. Ayrıca İslâm öncesi dinlerin kitaplarında yeni bir peygamberin geleceğine ilişkin haberleri yine Kur'ân bize bildirmektedir.⁴⁵ Bu arada Ehl-i Kitab'a küfür isnad edilmesindeki önemli sebeplerden biri, onların, Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul etmemelerindendir. Böylece onlar kendi dinlerindeki durumlarını da tehlikeye sokmuşlardır. Bu da bir bakıma, onların kendi "kitap"larına tam olarak inanmadıklarından kaynaklandığını gösterir. Çünkü ilâhî bir kitaba gerçekten inanmak, bütün kitap ve peygamberlere inanmayı da zorunlu kılar.⁴⁶ Ehl-i Kitab'ın Hz. Muhammed'i peygamber olarak kabul

vermez" deriz. (el-Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed, *el-Munkız mine'd-Dalâl*, İstanbul 1990, s.29-30; *Dalâletten Hidayete* (çev. A. Suphi Furat), İstanbul 1972, s. 51).

⁴⁰ Bakara 2/129. Bu âyette söz konusu edilen resûlün Hz. Peygamber olduğunu destekleyen diğer bazı âyetler şunlardır: Bakara 2/125; Âl-i İmrân 3/164; Tevbe 9/128; Cuma 62/2.

⁴¹ İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail, *Kasasu'l-Enbiyâ* (thk. Abdulkadir Ahmet Ata), Beyrut, ty, II, s. 418.

⁴² Bkz. Saf 61/6.

⁴³ Bkz. Bakara 2/146; A'râf 7/157.

⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, s. 127-128.

⁴⁵ Bkz. Bakara 2/146; En'âm 6/20; Feth 48/29. Ancak, Hz. Peygamber'den sonra böyle bir müjde Kur'ân ve hadisler'de bulunmamaktadır.

⁴⁶ el-Mâturîdî, Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed, *Kitâbu't- Tevhîd* (thk. Fethullah Huleyf), İstanbul 1979, s. 380; Özcan, Hanifi, *Mâturîdî'de Dînî Çoğulculuk*, İstanbul 1995, s.115 Yahûdilikte yeni bir peygamberin geleceğine işaret vardır (Tesniye 18/15, 18; 33/1-2; İşâyâ 40/5; Malakî 3/1; 4/5). Hristiyanlıkta Hz. İsa'nın beklenen son Mesih olduğuna inanıldığı için ondan sonra bir peygamberin gelmeyeceği kabul edilir. Ancak İsa'nın Yuhanna 14/15-16'da "başka bir paraklit"in gelmesini müjdelemesi, İsa'dan sonra başka bir peygamberin geleceği şeklinde yorumlanmıştır (Yurdagür, XVI, s.477-478).

etmemelerine rağmen Kur'ân onlara değer vermiş ve kendine yakın görmüştür.⁴⁷

4) Kur'ân'ın Korunmuşluğu: Hz. Muhammed'in son peygamber olduğuna dair başka bir delil de, ona gelen Kur'ân vahyinin muhafaza edilmiş olmasıdır. Kur'ân'ın korunmuşluğun sebebi, öncelikle Allah'ın onu kıyâmete kadar korumaya söz vermiş olmasıdır.⁴⁸ Diğer taraftan başta Hz. Peygamber olmak üzere, İslâm toplumunun da çeşitli beşerî önlemlerle Kur'ân'a karşı görevini yerine getirmiş olmalarıdır. Zira Allah, Kur'ân'ı indirdikten sonra, kitabını peygamberine ve ona inananlara emânet etmiştir. Hz. Peygamber ve ona inananlar da bu emanete sahip çıkarak ona karşı görevlerini tam olarak yerine getirmişlerdir.⁴⁹ Böylece Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği vahiy kaybolmamış, tahrife uğramamış ve aslı değişmemiştir.⁵⁰ Kur'ân'ın düşmanları onu ortadan kaldırmak istemelerine rağmen bunun gerçekleşmemesi, Kur'ân'ın Allah'ın koruması altında olduğuna bağlamak gerekir.⁵¹ Kur'ân'ın Hz. Peygamber'e geldiği gibi bozulmadan bu güne kadar orijinalitesinin korunmuş olması, insanların yeni bir vahiy ve yeni bir peygambere ihtiyacının olmadığını göstermektedir.

Diğer Deliller

1) Aklî Delil: Hz. Muhammed'den sonra yeni bir peygamberin gelmesine lüzum kalmadığını aklın kabul etmek gerekir. Çünkü Allah'ın insanlara peygamber göndermesi onlara kendi varlığını ve birliğini tanıtmayı, buyruklarını iletmesi, beşer hayatının maddî ve manevî saadeti temin ve tatmin edecek her türlü prensipleri bildirmesi, kısaca kendilerine dünya ve âhirette mutlu olmalarını sağlayacak doğru yolu göstermesi amacına yöneliktir. Bütün bunlar en kâmil manada Hz. Peygamber'in getirdiği vahiylerde mevcuttur.⁵² Hz. Peygamber'in getirmiş olduğu bu erdemlerin başka bir yerden alınmış olması mümkün değildir. Onun ahlâkı öncelikle pratiktir, dolayısıyla her şeyden önce toplumsaldır. O, bildirdiği erdemleri en

⁴⁷ Bkz. Mâide 5/44-46. Ayrıca bk. Atay, s. 184.

⁴⁸ Bkz. Hicr 15/9. Ayrıca bk. Mâide 5/67.

⁴⁹ Elik, Hasan, *Kur'an'ın Korunmuşluğu Üzerine*, İstanbul 1998, s.157.

⁵⁰ Bkz. Abduh, Muhammed, *Risâletü't-Tevhîd*, Kahire 1960, s.169.

⁵¹ Atay, s.189.

⁵² Yurdağür, XVI, s. 478; Yüksel, Emrullah, *Kelâm Derstleri*, Erzurum 1986, s. 66-69.

yüksek derecede kendi şahsında gerçekleştirmeseydi, bu erdemlerin günümüze kadar yüzyıllarca uygulanabildiğini akıl almazdı.⁵³

2) Tarihi Delil: Hz. Peygamber'in vefatından hemen sonra sahabenin nübüvvet iddiasında bulunanlarla savaşıması, bu hususta realiteye dayanan tarihî bir delildir. Eğer yeni bir peygamberin zuhuru Kur'an ve Sünnet'e aykırı olmasaydı ashab bu iddiada bulunanlarla savaşmaz ve onları öldürmezdi.⁵⁴

3) Sosyolojik Delil: Hz. Muhammed'in vefatından zamanımıza kadar peygamberlik iddiasında bulunanların başarısız olmaları, onların bu başarısızlıkları peygamberlik halkasının sona ermesine delil teşkil etmektedir. Dünya, kazandığı bu tecrübe sayesinde Allah tarafından kendisine vahyolunan emirleri bildirdiğini iddia eden bir kimse tarafından yapılan bir daveti kabul etmenin imkânsız olduğunu artık bütün kalbiyle doğrulamaktadır.⁵⁵

4) Hz. Muhammed'in Kendisinin Son Peygamber Olduğunu Haber Vermesi: Hadis kaynaklarında yer alan çeşitli rivayetlerde belirtildiğine göre Hz. Muhammed'in gelişiyile nübüvvetin sona erdiği ve kendisinin son peygamber olduğu belirtilmektedir.

Ebû Hureyre'den yapılan bir rivayette, Hz. Peygamber, Ahzâb 33/7. âyetinde⁵⁶ geçen "Unutma o peygamberlerden kesin sözlerini (mîsak) aldığımız vakti" cümlesini açıklarken, "Ben Allah katında son peygamber iken Âdem henüz çamur içerisinde mücadele ediyordu,"⁵⁷ şeklinde bir ifade kullanmıştır. Nitekim Hz. Ömer'den "Hz. Mûsa zamanına yetişseydi, bana tabi olmaktan başka bir şey yapmazdı"⁵⁸ şeklindeki rivayet de Hz. Peygamberin peygamberlerin sonuncusu olduğunu teyit etmektedir. Sa'düddîn et-Taftazânî (ö.793/1390) söz konusu hadisi açıklarken, "Hz. İsa'nın da Hz. Mûsa gibi Hz. Peygamber'e tâbi olmaktan başka bir şey

⁵³ Schuon, Frithjot, *İslam'ın Metafizik Boyutları* (çev. Şahabeddin Yalçın), İstanbul 1997, s.131.

⁵⁴ Mevdûdî, s. 163-165; Yurdağır, XVI, s.478.

⁵⁵ Taftazânî, V, s.46.

⁵⁶ Âyetin meâli şöyledir: "Unutma o peygamberlerden mîsaklarını (kesin sözlerini) aldığımız vakti. Hele senden, Nûh'dan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan ki, (evet) onlardan sapasağlam söz almıştık." Ayrıca bkz. Al-i İmrân 3/81.

⁵⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, s.127-128. Bu hadisin farklı varyantlarının değerlendirmesi için bkz. el-İsbahânî, Ebû Nâim, *Delâilü'n-Nübüvve* (thk. M.R. Kal'acî- Abduberr Abbas), Beyrut 1991, I, s. 42 vd.

⁵⁸ Ahmed b. Hanbel, III, s. 388.

yapmazdı,” şeklinde bir ifadade bulunmaktadır.⁵⁹ Bununla beraber Hz. Peygamber, kendisini bütün bölümleri ikmâl edilip yalnız bir tuğlası eksik kalan güzel bir sarayı tamamlayan tuğlaya benzetmiş,⁶⁰ böylece başka bir peygambere ihtiyaç kalmadığına dikkat çekmiştir.

Enes b. Mâlik’ten yapılan bir rivayette de Hz. Peygamber, “risâlet ve nübüvvet kesilmiştir. Benden sonra artık resûl ve nebî yoktur”⁶¹ buyurmuştur.

Ayrıca Hz. Peygamber, on tane isminin olduğunu, bunlar içerisinde kendisinden sonra peygamber gelmeyen kişi anlamında “âkib” ve “hâtim”in bulunduğunu söylemiştir. Bu sözler, herhangi bir kimsenin o makamı gözetmesine mahal vermeyecek bir kuvvet ve sıhate sahiptir.

Hz. Peygamber’den sonra vahyin kesildiğine dair bir çok haber de nakledilmektedir:

Bir gün Hz. Ömer’in hutbe okurken şöyle dediği nakledilir: “Ey insanlar, dikkat ediniz. Ben sizi hem Resûlullah aramızda iken hem vahiy inerken, hem de Allah, o zaman sizden haber verirken tanıyordum. Fakat Resûlullah, şüphesiz âhirete gitti ve (onunla birlikte) vahiy de kesildi.”⁶²

Zor günlerde insanları, milletleri dağılmaktan, çökmekten kurtaracak fikirlere, ideallere ihtiyaç vardır. İslâm, müslümanların acı günlerinde onlara bu özelliğe sahip bir fikir, bir ideal, bir ufuk vermiştir. Böyle bir din mevcut iken başka bir dinin zuhuru ihtiyaç yoktur. İnsanın tabiatı, yenilik ve üstünlük ihtiva etmeyecek olan sistemleri din olarak kabul etmez.⁶³ Ancak hakiki din sahiplerini sapık yollara çekmek, onları avlamak için kurnaz taktikler geliştirerek yeri geldikçe Hinduizm, Budizm gibi milli dinlerden , Yahudîlikten, Hristiyanlıktan, gerektiğinde de Kur’ân ve hadislere başvurarak tarihte ve günümüzde dünya sathına yayılmak isteyen gerek

⁵⁹ Taftazânî, V, s. 47.

⁶⁰ Buhârî, Menâkıb, 18; Müslim, Fedâil, 20-25.

⁶¹ Müslim, Mesâcid, 64; Tirmizî, Rûya, 2; Dârimî, Rûya, 3; Ahmed b. Hanbel, V, s. 404. Birçok hadis mecmuasında yer alan “Lâ nebiyye ba’dî (Benden sonra peygamber yoktur)” cümlecigi hakkında İkbâl bir şiirinde şöyle diyor: “Lâ nebiyye ba’dî” İlâhî bir ihsan ve Mustafa (Resûlullah) dininin namusunun perdesidir” (İkbâl, Muhammed, *Benlik ve Toplum*, çev. Ali Yüksel, İstanbul 1996, s. 120).

⁶² Ahmed b. Hanbel, I, s. 41. Vahyin kesildiğine dair başka haberler için bk. Buhârî, Şehâdât, 5; Dârimî, Diyât, 5; İbn Mâce, Cenâiz, 65; Ahmed b. Hanbel, I, s.14, 102, 160, 240; II, s. 212,248.

⁶³ Berkî, Şakir, “İslâmiyet ve Sahte Dinler”, *İslâm*, sayı:24, Mart Nisan, Ankara 1959, s. 7.

İslâm dünyasında gerekse gayrimüslimler arasında peygamberlik iddiasında bulunan yalancı, meczub, maceracı, sahte peygamber ve mütenebbi⁶⁴ diye nitelenen, iddialarını kanıtlayamayan ve diğer insanlar tarafından ciddiye alınmayan bir çok kimseler ortaya çıkmıştır.

Bu hareketlere baktığımızda, yalancı peygamberliğin nedenlerini belli bir sebebe irca etmek mümkün görülmemektedir. Bu iddia sahiplerinin bulundukları bölgelerdeki ahlâkî, siyasî, ekonomik v.b. bazı sosyo-kültürel şartların içinde bir takım mahalli tesirlerle harekete geçtiklerini görmekteyiz.

Yalancı peygamberler, insanın psikolojisine aykırı ama içinde yaşadıkları topluluğun nabzını iyi tutan bir nevi oportünizm ile halkın temayülünü takip ederler. Bunlardan bazıları dinî görevleri hafifletmek suretiyle insanları kendilerine çekmek için gayret sarf etmişlerdir. Meselâ, daha Hz. Peygamberin sağlığında,⁶⁵ “Rahman”dan⁶⁶ vahy aldığını söyleyen Müseylimetü’l-Kezzâb, Arap yarımadasının doğusunda meskun Hanife oğullarına şarabı ve zinayı helal kılıyor, namazı kaldırıyor ve orucu hafifletiyordu.⁶⁷

Yalancı peygamberler, “toplumsal bir boşluktan” da ortaya çıkmamışlardır. Onlar, toplumda aynı zamanda ve yan yana varlıklarını sürdürmek için stratejilerini geliştirmeye çalışmaktadırlar. Her birinin kendine has ve tabîleri tarafından benimsenen gelenek, dil, norm ve değerleri, amaçları ve öğretileri bulunabilir. Ancak onlar arasındaki farklılıklar, radikal farklılıklar değildir; bu farklılıklar ikinci düzeyde farklılıklardır.

Onlar, sadece farklı otoritelere, dillere, öğretilere, geleneklere, amaç ve çıkarlarına, zaman ve bölgelere bağlı bulundukları için farklıdır, vardıkları sonuç itibarıyla bir farkları yoktur. Meselâ, Benî Temîm kabilesinden peygamberlik iddiasında bulunan Secâh et-Temîm adında bir

⁶⁴ Mütenebbi (sahte peygamber) deyimi Halife Me'mun (ö. 218/833) zamanında erkek çocuklar için bir takma ad olarak kullanılmıştır (Mez, Adam, *Onuncu Yüzyılda İslâm Medeniyeti*, çev. Salih Şaban, İstanbul 2000, s. 357).

⁶⁵ Hamidullah, s. 115; Ca'birî, Muhammed Âbid, *İslâm'da Siyasal Akıl* (çev. Vecdi Akyüz), İstanbul 1997, s.399-400; Üçok, Bahriye, *İslâm'dan Dönenler ve Yalancı Peygamberler* (Hicri 7. -11. yıllar), Ankara 1967, s. 88.

⁶⁶ Hz. Peygamber hayatta iken sahte peygamber türediği için bu konuda birçok rivayet vardır: “...Ümmetimde otuz yalancı belirecek ve her biri peygamber olduğunu iddia edecektir; fakat ben, peygamberlerin sonuncusuyum. Benden sonra peygamber yoktur” (Tirmizî, Fiten, 36; Ahmed b. Hanbel, V, s. 278); Wellhausen, Julius, *İslâm'ın En Eski Tarihine Giriş* (çev. Fikret İşıltan), İstanbul 1960, s. 13-16; Üçok, s.88.

⁶⁷ Câbirî, s. 401, 406.

kadın, Yemâme’de peygamberliğini ilân etmiş, Hanife oğullarının başına geçen Müseylime’nin kendisine yaptığı evlenme teklifini kabul ederek, onun peygamberliğini de kabul etmiştir.⁶⁸

Müseylime ve Secâh’ın bu fikirleri, kendisinden sonra gelecek çağlarda da ortaya çıkacak ve günümüzde bile tanık olduğumuz benzer iddiaların öncüsü olacaktır

Bütün bunların yanında, Hz. Muhammed’den sonra beşerin dini ihtiyacını tatmin iddiasıyla önceleri müceddid, mehdi, mesih, vaad olunmuş mesih, peygamber vekilliği, yardımcı peygamberlik, peygamberin sözcüsü, eksik peygamber gibi yumuşak kavramlarla ortaya çıkan, daha sonra resûl ve nebîliğini ilân eden yalancı peygamberler ortaya çıkmıştır. Biz de yalancı peygamberlerin ortaya çıkmaları üzerinde etkili olduğunu düşündüğümüz etkenleri dinler ve diğer sebepler olmak üzere iki grupta ele almaya çalışacağız.

Dinlerin Etkisi

A- Gnostik Kökenli Dinler

1) **Sâbiîğin Etkisi:** Sâbiî inancına göre peygamber, tanrıdan vahiy alarak bunu insanlara ileten kişi değildir. Onlara göre peygamber olan Âdem’e yüce Işık Tanrısı’nın emriyle ışık elçisi Manda d Hiia tarafından öğretilen ilâhî mesajı dosdoğru uygulayan ve bu mesajın tipik bir temsilcisi öğreticisi olan kişidir.⁶⁹ Öte yandan Sâbiîler’e göre iki grup peygamber vardır: Bunlardan birinci grup, kötülüğün, karanlık güçlerin temsilcileri; Sâbiîlerin muhalifleri olarak değerlendirilen İbrahim, Mûsa ve İsa gibi tarihi şahsiyetlerin oluşturduğu “nbiha d kadba (sahte peygamber veya sahteliğin peygamberi)” olarak adlandırılır. İkinci grupta ise Sâbiîliğin temsilcisi ve eğiticisi olarak yüce Tanrı tarafından görevlendirilen Şit ve Yahya gibi kişiler bulunmaktadır. Sâbiîler “gerçek peygamber” olarak adlandırdıkları bu kişilerin Sâbiî inanç ve ibadetlerini muhafaza etme ve uygulama konusunda samimî birer mümin ve büyük önder olduklarına inanılır.⁷⁰

⁶⁸ Ahmet Cevdet, *Kısâs-ı Enbiyâ ve Tevârîh-i Hülefâ* (haz. Mahir İz), İstanbul 1972, I, s. 87; Wellhausen, s. 14.

⁶⁹ Gündüz, Şinasi, *Sâbiîler: Son Gnostikler*, Ankara 1995, s. 111-112.

⁷⁰ Gündüz, s. 111.

Bu fikirlerin İsmâiliyye'nin dolayısıyla Gulât-i Şia (Galiyye)⁷¹ fırkalarının peygamberlik doktrini üzerinde etkili olması muhtemeldir. Zira İsmailiyye'ye göre, yeryüzü âleminin din getirmiş yedi peygamberi vardır ki bunların her birine "Nâtık (konuşan)" adı verilir. Âdem, Nuh, İbrahim, Mûsa, İsa, Muhammed ve Muhammed et-Tâmm b. İsmail.⁷² Her iki nâtık peygamber arasında yedi aded "Sâmit (susar)" peygamber vardır. Sâmit peygamberlerin her yedilik grubu önceki peygamberin dinini yerleştirip sağlamlaştırmak, gelecek peygambere de ortam hazırlamakla meşgul olurlar.⁷³

İsmâiliyye'de ilâhî ruhun tecellisi olarak da "feyz" devamlı, bakî ve kesintisizdir. Dairesi alelîtlak, kapanmamıştır. Devirler birbiri peşine sonsuz olarak devam ederler.⁷⁴ Bu da, Hz. Muhammed'in peygamberlerin sonuncusu olmadığını ve kendisine verilen vahyin de son vahiy olmadığını göstermektedir.

2) Mecûsîliğin Etkisi: Mecûsîler, Acem'den (İran) bir peygamberin çıkacağını haber veriyorlardı. Onun gelmesiyle de her işin düzeleceği inancını taşıyorlardı.⁷⁵

Mecûsîler'in peygamber öğretisinin benzeri Galiyye'den Haricilerin İbâdiyye kolundan olan Yezid b. Ebû Uneys el-Hâricî'de, yani Yezidiyye'de görülmektedir. Ona göre, "Allah, Acem'den bir peygamber gönderecek, ona gökten bir kitap indirecek ve Hz. Muhammed'in dinini ortadan kaldıracaktır."⁷⁶

⁷¹ Kelime manası aşırı gitmek, haddi aşmak olan guluw kelimesi, ıstılahta İslâm'a mesup olduklarını iddia ettikleri halde, İslâm dininin temel inanç esaslarından birini veya bir kaçını inkâr eden veya inkârı götüren bir tarzda te'vile sapan gruplar karşılığında kullanılır (Sarıkaya, M. Saffet, *İslâm Düşünce Tarihinde Mezhepler*, Isparta 2001, s.197).

⁷² Abdülhamid, İrfan, *Dirâsât fi'l-Fırak ve'l-Akâidi'l-İslâmiyye*, Bağdâd 1967, s.45; *İslâm'da İtikadî Mezhepler ve Akâid Esasları* (çev. M. Saim Yeprem), İstanbul 1994, s.51.

⁷³ Abdülhamid, İrfan, s. 45.

⁷⁴ Abdülhamid, İrfan, s.46.

⁷⁵ Abdülhamid, Muhsin, *İslâm'a Yönelen Yıkıcı Hareketler* (çev. M. Saim Yeprem-Hasan Güleç), Ankara 1981, s.124.

⁷⁶ el-Bağdâdî, Ebû Mansûr Abdulkâhir, *el-Fark beyne'l-Fırak*, Beyrut 1994, s.248; *Mezhepler Arasındaki Farklar* (çev. Ethem Ruhi Fırlı), Ankara 1991, s. 216; eş-Şehrîstânî, Abdülkerim, *el-Milel ve'n-Nihal* (thk. M. Seyyid Geylânî), Beyrut 1975, I, s.233 vd.

3) Krişna-Avatarlığın Etkisi: Hinduizm’de dinî bir kavram olan “avatar”, Tanrı Vişnu’nun insan şeklinde cisimleşmesini ifade etmek üzere kullanılan Sanskritçe bir kelimedir ve “inen” anlamına gelmektedir.⁷⁷

XIX. yüzyılın sonlarına doğru Hindistan’da ortaya çıkan Kâdıyânîliğin kurucusu Mirza Gulâm Ahmed, Krişna’yı kendisine örnek almış ve bu konuda, “bana vahyolunduğuna göre Raca Krişna, benzeri Hindu Rişiler ve Avartalar arasında bulunmayan büyük ve kâmil bir insandı. O, zamanın bir Avartar’ı, yani nebîsi idi ve kutlu ruhu Allah’tan almıştı... O, devrinin gerçek bir nebîsi idi; fakat daha sonraları öğretisine bir çok bozukluklar sokuldu... Yüce Allah, âhir zamanda onun manevî bir mümessilini çıkaracağını vaad etmişti ve işte şimdi Allah, bu sözünü benim vasıtamla gerçekleştirmiş bulunmaktadır” dediği belirtilmektedir.⁷⁸

B-Yahudilik Ve Hıristiyanlık

1) Yahudîliğin Etikisi: Galiyye’nin⁷⁹ çeşitli gruplarında mevcut “sürekli nübüvvet”⁸⁰ fikrinin olması büyük bir ihtimalle yahudîlerdeki “Yeremya Peygamber” örneğidir. Haber verdiği belaları temsilen boynunda odun boyundurukla gezen Yeremya peygamberin karşısında yalancı peygamber Hananya, bu boyunduruğu kıracak, onun yerine Babil kralının boyunduruğunun kıracağını sembolize eden demir boyunduruk yapar.⁸¹ Bu olay bizzat kötümserliğe kapılmış olan Yeremya peygamberi bile etkileyecek ve Hananya, bulundukları olumsuz şartlara rağmen, en geç iki sene içinde Bâbil kralının boyunduruğunu kıracak, onun zulmünden Yahudîleri kurtaracak müjdeleriyle tebliğe başlar.⁸² Bu sahte peygamberlik anlayışının örneği Yahudîlerde tek değildir.

Eski Ahid’de yer alan Harun’un, Mûsa’dan daha fasih konuşmasından dolayı Mûsa’nın yerine haber verdiği ve onun yerine

⁷⁷ Tümer Günay-Küçük Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ankara 1993, s. 89; Kriřna için bk. Señ, Khiti Mohan, *Hinduism*, London, 1967, s. 36-37,92; Radice, Betty, *Hindu Myths*, Aylesburg 1976, s. 205-266; Smart, Minian, *The World’s Religions*, London 1998, s.99; Eliade, Mircea, *Dinler Tarihi Sözlüğü* (çev. Ali Erbaş), İstanbul 1997, s. 160-161.

⁷⁸ Fiğlalı, Ethem Ruhi, *Kâdıyânîlik*, İzmir 1986, s. 58-59.

⁷⁹ Galiyye gruplarının nübüvvet anlayışı için bk. Abdülhamid, İrfan, s. 61-65.

⁸⁰ Bu düşüncenin ifadesi şöyledir: Peygamberlik daimi bir kaynaktır. Kesintisiz devreden bir zincirdir. Peygamberlerin ardı arkası kesilmeyecektir. Bu zincirdeki her bir halka kendisinden öncekine nisbetle daha değerli, ondan daha üstün derecede ve daha kâmindir (Abdülhamid, İrfan, s. 61).

⁸¹ Bkz. Yeremya 20/7-9.

⁸² Bkz. Yeremya, Bâb:28.

konuştuğu için “nebî” olarak isimlendirilmiştir. Bu olay, Galiyye gruplarının peygamberlik anlayışının esin kaynağını oluşturma ihtimalini destekler mahiyettedir. Öte yandan Yahudîler’de “iktisab-ı nübüvvet” anlayışı hakimdir. Buna göre, peygamberlik kazanılmış bir hünerdi. Hatta onların çoğu ozan ve müzisyendiler. Bu nebîler, Mûsa’nın tebliğ ettiği dini esasları savunuyorlar ve halkın bildirilmesinde, hak yola irşatlarında etkin ve büyük bir güç teşkil etmekteydiler.⁸³

Eski Ahid’te vahyin peygamberlere iletilmesinin bir şekli de rüya yoluyla olmaktadır. Bu nedenle peygamber olmayan bazı kimseler “düş gördüm” diyerek peygamberlik iddiasında bulunmuş ve insanları yanlış yönlendirmişlerdir.⁸⁴ Öte yandan Yahudilikte düş (rüya) peygamberliğin altmışta biri ve peygamberliğin olgunlaşmamış hali olarak da telakki edilmektedir.⁸⁵ Bu anlayışın Kâdiyânîlik’teki yansıması şöyledir:

Gulam Ahmed’in bir keresinde kendisinin bir “muhaddes (kendisine hitap edilip konuşulan) olduğunu, aynı zamanda bir muhaddes’in nebî ve bir nebî’nin de muhaddes olduğunu söyledikten sonra, “...sâlih rüyalar, tam nebîliğin kırk altıda biridir. Sâlih rüyalar bu mertebeye çıkarıldığına göre, Allah’dan muhaddeslerin kalplerine indirilen vahiylerin derecesini siz tayin edin artık!”⁸⁶ dediği belirtilmektedir.

Böylece Gulam Ahmed’in başına bazı sıfatlar eklemek suretiyle kendisinin nebîliğini kabul etmekte olduğunu görüyoruz. Yahudilik’te, Tanrı-insan diyalogunda rüyayı vahiy yollarından biri olarak takdim etmeleri, Gulam’ın bunu çok daha ileri bir seviyeye taşımasında etkili olduğunu söylemek mümkündür. Yine bu yalancıların iddiaları üzerinde etkili olduğunu düşündüğümüz diğer bir din de Hıristiyanlıktır.

2) Hıristiyanlığın Etkisi: Vahiy almadığı halde vahiy aldığını ve peygamber olduğunu iddia eden yalancı iftiracıların bulunmasında, Hıristiyan vahy anlayışının etkin bir rol oynadığı söylenebilir. Hıristiyanlar, Hıristiyan vahyinin temel ilkeler bakımından nihâf olduğuna inansalar bile, onlar aynı zamanda Tanrı ve etkinlikleri hakkında öğretilecek daha başka

⁸³ Reşid Rıza, *el-Vahyül-Muhammedî*, Mısır 1948, s. 52-53; Baljon, J.M.S, *Kur’an’ın Yorumunda Çağdaş Yönelimler* (çev. Şaban Ali Düzgün), Ankara 1994, s.90. Hz. Mûsa’nın kardeşi Harun’un kendisine yardımcı kılması hususunda yaptığı duâ için bk. Tâhâ 20/25-35.

⁸⁴ Aslan, s. 14.

⁸⁵ İbn Meymun, Musa el-Kurtubî, *Delâletü’l-Hâirîn* (thk.Hüseyin Atay), Ankara 1974, II, s. 405.

⁸⁶ Fığlalı, *Kâdiyânîlik*, s. 144-145.

hakikatlerin bulunduğuna ve bu konuda Yuhanna 16/13'te⁸⁷ vaad edildiği üzere Kutsal Ruh'tan irşat aldıklarına da inanırlar. Zira İsâ, Tanrı'dan geniş kapsamlı bir vahiy getirmiş ve bu takipçileri tarafından, kendilerine faaliyet gösteren Kutsal Ruh aracılığıyla geliştirilmiştir.⁸⁸ Hristiyanlar, eksikliklerini Kutsal Ruh'un inâyet ve yardımıyla değiştirme imkânına sahiptirler.⁸⁹

Hristiyanlığın bu anlayışı, “sürekli nübüvvet” fikrine sahip Galiyye'den İsmâiliyye ve onun kolları, Kâdiyânîlik ve Bahâîlik gibi İslâm dairesi dışında kabul edilen ekollerin Tanrı ve peygamberlik görüşlerini bu çerçevede oluşturmuş olması kuvvetle muhtemeldir.⁹⁰ Çünkü bu ekollerde peygamber olduğunu iddia edenler kendilerine ait vahiy ile birlikte, bunlar bir Peygamberin tebliğine ya ilâvede bulunurlar veya onu açıklarlar yahut da böyle bir tebliğe muhalefetle ortaya çıkarlar.”

Diğer Sebepler

1) Etnisite/Asabiyet: Araplarda kabileler arasında ötedenberi rekabet eksik olmamıştır. Hatta kuvvetini kaybetmiş, zayıflamış bir halde günümüzde bile görmek mümkündür. İslâm tarihinde, Arap yarımadasının doğusunda Müseylime el-Hanefî, güneyinde Esved el-Ansî, kuzeydoğusunda ve ortasında Secâh et-Temûm ile Tuleyha el-Esedî gibi hareketler, yalancı peygamberlik olgusunun kabile rekabetinden doğduğunun en iyi örnekleridir.⁹¹

Araplar'da kabile bağlılığı, aralarındaki rekabet için tek başına yeterli değildi. Bunun yanında daha yüksek seviyede bağlantı kurulması gerekiyordu. Meselâ, “peygamber” veya “kâhinlik/peygamberlik” de söz konusu edilmekteydi. Halid b. Velid, Yemame savaşının sonunda ele geçen esirlere sorular sorduğu zaman, onlar Müseylime'nin peygamberliğine

⁸⁷ Yuhanna 16/13 şöyledir: “Fakat, o hakikat Ruhu gelince, size her hakikatte yol gösterecek; zira kendiliğinden söylemeyecektir; Fakat her ne işitirse, söyleyecek ve gelecek şeyleri size bildirecek.”

⁸⁸ Watt, W. Montgomery, *İslâmî Hareketler ve Modernlik* (çev. Turan Koç), İstanbul 1997, s.172.

⁸⁹ Watt, s. 177. Hristiyan vahiy anlayışı için bkz. Aslan, s. 18-28. Özellikle Hristiyan Katolik Mezhebi'nin vahyi “öğretme yetkisi” için bkz. Besnard, Albert M., *Hristiyan İlahiyatı* (çev. Mehmet Aydın), Konya, ty, s. 32-33.

⁹⁰ en-Neşşâr, Ali Sami, *Neşetü'l-Fikri'l-Felsefî fi'l-İslâm*, Kahire,ty, I., s.211; Abdülhamid, İrfân, s. 61, 63.

⁹¹ et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, Beyrut, ty, II, s. 463-519; İbnu'l-Esîr, Ali b. Ebu'l-Kerem, *el-Kâmil fi't-Târîh*, Beyrut 1995, II, s. 326-367; Wellhausen, s. 4 vd.

ilişkin soruya, “bizim anlayışımız şudur: Sizden (Kureyş) bir peygamber, bizden de bir peygamber olsun” şeklinde verdikleri cevap, Arapların dini duygularında kabileler arası yarışın boyutunu göstermesimektedir. Özellikle Galiyye’nin hemen hemen her fırkasında farklı şekillerde görülen yalancı peygamberlerin varlığının temelinde kabileciliğe olan bağlılığın önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

2) İktisadî Sebepler: İktisadi sebepler de yalancı peygamberlik iddiasında bulunan insanların türemesine sebep olmaktadır. Zira yalancı peygamberlerden bazıları bulundukları bölgelerdeki iktisadi durumundan faydalanmak için gayr-i meşru kazanç kapılarını açık tutarak, insanlardan bir kısmını aldatma gayesi içerisindeyler.

Gazzalî (ö.505/1111), isim vermeden yalancı peygamberlerden birinin Gılan’da⁹² kendisine “Hakkın Yardımcısı” lâkabını takıp günahsız olduğunu iddia etmiş ve kendini peygamber yerine koymuştur. Bu adam bölgenin sakinlerine Cennet’ten arsalar parsellemekte, hatta bazıları hakkında cimri davranmakta ve Cennet’ten bir zirâ’ yeri ancak yüz dinara satmaktadır. Onbinlerce inananı, ona yüklerle kıymetli mal, zahire taşımakta ve kendilerine Cennet’teki köşklere satın almaktadırlar.⁹³

Bu tarzda halkın cahilliğinden yararlanarak bir gayeye ulaşabilmek için bazı kimseler peygamberlik iddiasını kendilerine uygun bir yol olarak seçmişler ve seçmektedirler.

3) Psikolojik Sebepler: Psikolojik rıhatsızlıklar da yalancı peygamberlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Halife Me’mun (ö.218/833) döneminde peygamberlik iddiasında bulunanlarla ilgili birkaç münazara zikredilir. İbnu’l-Murtazâ, “Tabakâtü’l-Mu’tezile” adlı eserinde bu konuda insanın ar duygularını zedeleyecek derecede ilginç bir örnek sunmaktadır: Maverâünnahir’de peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkan bir adam saraya getirilir ve ondan peygamberliğinin ispatı için mucize göstermesi istenilir, o da, “eğer sizden birinizin güzel annesi varsa bana getirsin, göz açıp kapamadan pek kısa bir zamanda ona nur topu gibi bir oğlan bahşedeceğim” tarzında bir mucize gösterebileceğini söyler. Bunun üzerine dönemin Mu’tezilî kelâmcılarından olan Sümâme b. Eşres: “Annem bir süre önce öldü, fakat diğer kardeşlerimiz burada, umarım ki anneleri

⁹² Cılan, Taberistan sahilindeki bir bölgenin adıdır.

⁹³ el-Gazzâlî, *Fedâihu’l-Bâtıniyye* (thk. Abdurrahman Bedvî), Kahire 1964, s. 108; *Bâtıniğin İçyüzü* (çev. Avni İlhan), Ankara 1993, s. 65.

sağdır, sana getirsinler”⁹⁴ şeklinde cevap vererek onun psikolojik yönden ne denli rahatsız olduğunu ortaya koyar.

Bunun yanında başkaları adına belli görevleri ihdas etme gayreti, İslâm’a karşı güdülen intikam duygusu, egoizm ve ihtiras gibi nedenlerden dolayı mütenebbiler türemiş ve bunlar metod olarak da haricî mücadele yolunu değil de genelde Hz. Muhammed’in peygamberliğinin tasdiki yanında peygamberliklerini ilân etmişlerdir. Meselâ Gulam Ahmed, Hz. Muhammed’in nurundan doğmuş yeni bir nebîlik iddiasında bulunmuş ve “Allah, bu yüzyılda nebîler silsilesinin benzerliğini göstermek için beni ‘nebî’ olarak gönderdi”⁹⁵ diyerek kendisinin Hz. Muhammed’in nübüvvetinin bir ihsanı olduğunu iddia etmiştir.

4) Resûl Kelimesinin Üzerinde Yapılan İstismar: Peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkan insanların, nebî-resûl terimleri üzerinde tartıştıkları, bu kelimelerin terim olarak farklı anlamlar taşıdığını, böylece onlar arasında bir ayırma gittikleri görülür. Daha önce belirttiğimiz gibi “hâtemennebiyyîn” tabiri hem peygamberlik kurumunun hem de nebî ve resûllerin sonuncusu anlamına gelir. Burada tekrar bu konuya dönmeyeceğiz, fakat bu deyiimi “tâbiunnebiyyîn (peygamberlerin mühürçüsü) şeklinde yorumlamak mümkün değildir. Yalancı peygamberlerden bazıları, “Hz. Muhammed’den sonra gelen bütün peygamberler onun mühürüyle mühürlenmedikçe peygamber olamaz, yahut da onun mühürünü üzerinde taşımayan hiçbir kimse Allah katında gönderilmiş peygamber olarak kabul edilmez,”⁹⁶ tarzında yaklaşımda bulunmaları, Hz. Muhammed’in nübüvvet ve risâlet makamında bulunduğunu bazı Galiyye grupları dışındakilerin kabul ettiklerini göstermekle birlikte, böyle bir yaklaşımın hem gramer hem de İslâmî bilgi kaynakları olan Kur’ân ve Sünnet açısından kabul edebilmek imkânsızdır.

Ayrıca Allah’ın yaratılışın başlangıcından beri kullarına yol gösterici resûller ve nebîler gönderdiğini iddia eden, Allah’ın “mürsillik (peygamber göndericilik)” vasfına sığınan, O’nun Hz. Muhammed’den sonra yeni bir peygamber göndermeye kadir olduğunu savunan ve Hz. Muhammed’in son peygamberliğini ne zamana kadar kabul edilmesi gerektiği şüphesini ortaya atan, kendisinden önce Hz. Muhammed’in nübüvvetini sona erdirdiğini ve İslâmiyeti neshettiğini söyleyip yeni bir peygamber olduğunu iddia eden

⁹⁴ İbnu’l-Murtazâ, Ahmed b. Yahya, *Kitâbu Tabakâtı l-Mu'tezile* (nşr. Susanna Diwald-Wilzer) İstanbul 1964, s. 64.

⁹⁵ Bkz. Fığlalı, Kâdiyânîlik, s. 147-148.

⁹⁶ Mevdûdî, s. 173.

Bâbîliğin kurucusu Mirza Ali Muhammed'in (ö.1850) yerine geçtiğini söyleyen Bahâîliğin kurucusu Mirza Hüseyin Ali (ö.1892)'ye göre, Hz. Peygamberin resûllerin değil nebîlerin sonuncusu olduğundan Allah ondan sonra yeni resûller gönderebilir. Bahâullah da geleceği vaad edilen resûldür. Onun gelişyle din tamamlanmıştır.⁹⁷

Bu temelden hareket eden Bahâîlik'te kutsal kitapların ve belirli ibadetlerin de ortaya atılması ile, bağımsız bir din hüviyeti ortaya çıkmış bulunmaktadır.⁹⁸ Diğer taraftan îzah edilenin aksine "nebîlik", resûllükten daha umumî mânâ taşır. Bu bakımdan her resûl nebîdir; resûllüğün içinde zarûrî olarak nebîlik mevcuttur. Nebîlik vasfı bulunmayan resûlün mevcudiyeti düşünülemez. Bu durumda resûl ve nebî kavramları arasında ayırma gidilerek Hz. Muhammed'in nebîlerin sonuncusu olduğunu, fakat resûllerin sonuncusu olmadığını söylemek imkânsızdır. Bu bakımdan, nübüvvetin kapısının kapatılmış olması, mantıkan risâlet kapısının da kapatılmış olmasını zorunlu kılar.

5) Hatmi Velâyet Teorisi: Hakîm et-Tirmizî (ö.285/898) başta olmak üzere pek çok sûfî "hatm-i nübüvvet" inancından hareket ederek, "hatm-i velâyet" teorisini geliştirmişlerdir. Buna göre "hatm-i enbiyâ" olduğu gibi bir "hatmü'l-Evliyâ" da olmalıdır. Zira velâyet nübüvvetin bâtınıdır. Nübüvvetin zahiri dini hükümleri haber vermek, bâtını ise haber verilenleri bizzat yaşamak ve bu şekilde nefislerde tasarrufta bulunmaktadır. Her ne kadar tebliğ etme bakımından nübüvvetin zahiri tamamlanmışsa da ilâhî kemâlin yeryüzüne yansımaları olarak kabul edilen velilerin tasarruf görevleri sürdüğünden nübüvvet velâyet şeklinde devam etmektedir.⁹⁹ Velâyet irtibatlı nübüvvet anlayışı, tasavvufun felsefesi ile uğraşanlar tarafından özgün bir nübüvvet anlayışının oluşturulmasına ve nübüvvet meselesiyle ilgili önemli fikirlerin geliştirilmesine neden olmuştur. Bu anlayış, Hz. Muhammed'in son peygamber oluşu hususunda gerçek bir inanca sahip olmayan ve şüphede olan bazı insanların peygamberliklerini ilân etmelerini cesaretlendirmiş olabilir.

⁹⁷ Bkz. Kutluay, Yaşar, *Tarihte ve Günümüzde İslâm Mezhepleri*, Konya 1968, s. 138-140; Fırlı, Ethem Ruhi, *Bâbîlik ve Bahâîlik*, Ankara 1994, s. 61-66; Yurdagür, XVI, s. 478.

⁹⁸ Kutluay, s. 141; Fırlı, Bahâîlik, s. 66.

⁹⁹ Yurdagür, XVI, s. 479. Sûfilerin velâyet-nübüvvet hakkında geniş bilgi için bk. Yıldırım, Ahmet, *Tasavvufun Temel Öğretlerinin Hadislerdeki Dayanakları*, Ankara 2000, s. 107-114.

Sonuç

İslâm'da peygamberliğin varlığı ve peygamberlik kurumu , gayet büyük bir ehemmiyete sahiptir. Kur'ân'a göre, Hz. Âdem ile başlayan ve Hz. Muhammed'in şahsıyla son bulan peygamberlik, İslâm'ın temel inanç esaslarından biridir. Bütün müslümanların ana bilgi kaynağı Kur'ân'dır. Allah, Kur'ân'da Hz. Muhammed ile nübüvvetin son bulduğunu bildirmekle, insanlığın kemâl çağına varmış, aklî olgunluğa ulaşmış, kendini tam idrâk etmiş, âlemlerle münasebetini takviye ve tesis etmiş, hayatının sonuna kadar kendisini sevk ve idare eden esasların konulduğunu ilân etmiştir. Nübüvvetin son bulunduğu fikri beşerin dini ihtiyacını tatmin edecek en son dinin gelmiş olduğunu bildirmekle beraber, bunun müslüman olduğunu ileri sürenlere bir imtiyaz değil , açıkça çok ciddî bir sorumluluk yüklemektedir.

Bu arada kendilerine “müslüman” diyen, İslâm'ın imân esaslarını benimseyen ve gereklerini yerine getirerek Kur'ân'a göre ibâdet eden, Kible'ye yönelen kişi veya kişilere, “müslüman” değildir görüşünü ileri sürmenin çok iddialı bir davranış olduğunu belirtmeliyiz. Ancak, bütün müslümanlar, Hz. Muhammed'in son peygamber oluşuna rağmen, bu esasın aksini iddia eden sahte peygamber ve müntesiplerinin kafir olduklarında şüphe etmezler.

Hz. Muhammed'in yaşadığı dönemde “Son Peygamber” ve “ Son Din” anlayışının bazıları tarafından şüphe ile karşılanması doğaldı. Fakat daha İslâm'ın başlangıcında her biri aynı zamanda kabile şefi olan Müseylime, Secâh, Tulayha, Esved el-Ansî gibi müşriklerin ve müntesiplerinin kabileciliğin istiklâline bağlılıklarından dolayı “sizden bir peygamber, bizden de bir peygamber olsun” fikrini ortaya atmaları, kendilerinden sonra gelecek inançsızlara ve İslâm vahyini kabul etmeyip peygamberliğini ilân eden kişilerin ortaya çıkmasına neden oldular.

Yalancı peygamberlerin çıkış nedenlerini, sadece dinî bir olaymış gibi görmek eksik ve yanlış bir davranış olur. Bu yüzden onların çıkış nedenlerini incelerken siyasî, sosyal, ekonomik şartlardan, bulundukları coğrafyanın özelliklerinden ayrı düşünmemek gerekir. Bir kere XIX. yüzyılda Bâbîlik , Bahâîlik ve Kâdiyânîlik gibi hareketlerin kurucuları yaşadıkları coğrafyanın tarihî, ictimâî ve dinî şartlarını ve insan psikolojisini iyi bildikleri için bundan yararlanma yoluna gitmişlerdir. Onlar, toplumlarda hürriyet, adâlet eşitlik, sulh ve sükûnun bozulduğu dönemlerde, insanları tekrar bu yüce insanî değerlere ulaştırmak, ancak “ilâhî vahiy otoritesi”nin etkili olabileceği gerçeğini çok iyi görmüşler ve bu anlayışı, sahte iddialarının temel direği yapmışlardır.

Bâbîlik, Bahâîlik ve Kâdiyânîlik tarafından ortaya atılan Allah'ın "mürsil", yani resûl gönderici oluşu gerçeği ve Ahzab 33/40. âyetini delil getirerek Hz. Muhammed'in resûllerin değil nebîlerin sonuncusu olduğunun suiistimâline kadar, daha önce peygamberlik iddiasında bulunan kimselerin bu kelimeler arasında bir ayırma gittikleri görülmemiştir.

Kendisine vahyedilmediği halde "bana vahyolundu" diye söyleyenler,¹⁰⁰ kendi kendine din uyduranlar yalan yere peygamberlik iddia edenler, Allah ve Peygamber'le rekâbet etmeye kalkışanlar, Allah'a karşı ilimsiz olarak yalan uyduranlar ve özellikle vahiy iddiasıyla iftirada bulunanlar Allah'a ilgisi câiz ve lâıyk olmayan bir şey isnad etmektedirler. Bu kimseler, mevcut olmayan bir durumu ispat ve mevcut olan durumu da yok saydıkları için yalanın iki büyük çeşidini kendilerinde toplamış durumdadırlar. Onlar, beşeriyet için herhangi bir dini yenilik de ortaya koymamışlardır. Onların kitapları ve beyânları, tersine olarak, kendini methetmekten ve şatafatlı iddialardan ibaret kalmıştır. Bu yalancı insanlar, vahiy tecrübesinden yoksun oldukları için çok büyük vaadlerde bulunmaları da kendilerini peygamber yapmayacaktır. Oysa gerçek peygamberlerin bu türden vaadleri olmamıştır. Nübüvvet için nasıl vahiy gerekiyorsa, vahiy için de nübüvvet gerekir.

Sahte peygamberler, Allah'ın dini olan İslâm'dan umudunu kesmişler ve Rabblerine kavuşma noktasında derin bir şüphe içerisindeyler. Bunlar toplum içinde inançsızlığa, azgınlığa, sapıklığa düşen, bâtılı hakkın yerine ikâme etmeye çalışan, insanları Allah yolundan alıkoyan, bozgunculuk yapan, haddi aşan, büyüklük taslayarak aşırılığa giden, kendilerini ve tabiilerini akıldışılığın vesâyeti altına sokan, taklit ve menfaat düşkünü ve esasen nefislerinde hırs ve kıskançlık meyli olan inatçı insanlardır.

Kur'ân'a göre, bu vasıflar gerek şahıs gerekse toplum bazında mutluluğu zedeleyen negatif tutumlardır. Bu vasıflara sahip sahte peygamberlerin ortaya çıkması, müslümanların Allah'a ve Peygamberi'ne karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri durumunda endişe etmeleri icâb etmez. Çünkü peygamberliğin ne olduğunu bilen herhangi bir kimseye, bu iddia hiç bir kanaat aşılamamakta ve bir değer taşımamaktadır. Ancak, onların sahte davaları peygamberlik kurumuna ve peygamberlerin varlığına mahiyet itibarıyla ihânet olduğundan, onları muhatab bile kabul edilmeyecek bir şekilde reddetmek, akl-ı selîm sahibi her bir inananın görevi olduğunu da unutmamak gerekmektedir.

¹⁰⁰ Bkz. En'âm 6/93; Yûnus 10/17.

Kısaca sahte peygamberler, ya Allah'a yalan ve iftirada bulunmaktadırlar, ya da diğer insanlar için tehlike arzeden bir ruh hastasıdırlar. Bu iki ihtimalden başka üçüncü bir ihtimal söz konusu bile olamaz. İslâm tarihi boyunca ortaya çıkan yalancı peygamberler ya öldürülmüş veya gözetim altında tutulmuş yahut da tövbe edip bu hallerinden vazgeçmişlerdir.

Bu insanları ve onların yolundan gidenleri boyundurukları altına girdikleri düşlerden, fikirlerden, hayalî ürünlerinden, gizlilikten, müslümanların birlik ve beraberliği bozmaya yönelik faaliyetlerinden, cahil insanları isyana teşvik edici tavırlarından kurtarmak, ancak onlara Kur'ân-ı Kerîm'i Hz. Muhammed'in tebliği ışığında anlatmakla mümkün olacaktır.

Bibliyografya

Abduh, Muhammed, *Risâletü't-Tevhîd*, Kahire 1960.

Abdûlbâkî, Muhammed Fuad, *el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, İstanbul 1984.

Abdülhamid, İrfan, *-Dirâsât fi'l-Fırak ve'l-Akâidi'l-İslâmiyye*, Bağdâd 1967.

İslâm'da İtikadî Mezhepler ve Akâid Esasları (çev. M. Saim Yeprem), İstanbul 1994.

Abdülhamid, Muhsin, *İslâm'a Yönelen Yıkıcı Hareketler* (çev. M. Saim Yeprem-Hasan Güleç), Ankara 1981.

Ahmet Cevdet, *Kısâs-ı Enbiyâ ve Tevârîh-i Hülefâ* (haz. Mahir İz), İstanbul 1972.

el-Alûsî, Ebu'l-Fadl Şahâbüddîn Muhammed el-Bağdâdî, *Rûhu'l-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî*, Beyrut, ty.

Aslan, Abdülgaflar, *Kur'an'da Vahiy*, Ankara 2000.

Atay, Hüseyin, *İslâm'ın İnanç Esasları*, Ankara 1992.

Aydın, Mehmet, *İslâm'ın Evrenselliği*, İstanbul 2000.

el-Bağdâdî, Ebû Mansûr Abdülkâhir, *el-Fark beyne'l-Fırak*, Beyrut 1994; *Mezhepler Arasındaki Farklar* (çev. Ethem Ruhi Fırlalı), Ankara 1991.

Usûlu'd-Dîn, Beyrut 1981.

Baljon, J.M.S, *Kur'an'ın Yorumunda Çağdaş Yönelimler* (çev. Şaban Ali Düzgün), Ankara 1994.

- Berkî, Şakir, “İslâmiyet ve Sahte Dinler”, *İslâm*, Sayı:24, Mart Nisan, Ankara 1959.
- Besnard, Albert M., *Hristiyan İlahiyatı* (çev. Mehmet Aydın), Konya, ty.
- Ca’birî, Muhammed Âbid, *İslam’da Siyasal Akıl* (çev. Vecdi Akyüz), İstanbul 1997.
- el-Cevherî, İsmail b. Hammad, *es-Sihâh* (thk. Ahmed Abdülgaaffar Attar), Beyrut 1984.
- Daudî, Khalid Zaferullah, “Hatm-i Nübüvvet, Literatür”, *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul 1997.
- ed-Deyyânî, Muhammed Fevzi, *Cemâl ala’l-Celâl*, İstanbul 1257.
- Draz, Abdullah, *Kur’an’ın Anlaşılmasına Doğru* (çev. Salih Akdemir), Ankara 1983.
- Eliade, Mircea, *Dinler Tarihi Sözlüğü* (çev. Ali Erbaş), İstanbul 1997.
- Elik, Hasan, *Kur’an’ın Korunmuşluğu Üzerine*, İstanbul 1998.
- Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur’an* (çev. Alpaslan Açıkgenç), Arkara 1987.
- Fıglalı, Ethem Ruhi, *-Bâbîlik ve Bahâîlik*, Ankara 1994.
- Kâdiyânîlik*, İzmir 1986.
- el-Gazzalî, Ebû Hâmid Muhammed, *-el-Munkız mine’d-Dalâl*, İstanbul 1990; *Dalâletten Hidayete*, çev. A. Suphi Furat, İstanbul 1972.
- Fedâihu’l-Bâtiniyye* (thk. Abdurrahman Bedvî), Kahire 1964; *Bâtıniliğin İçyüzü* (çev. Avni İlhan), Ankara 1993.
- Gölcük, Şerafeddin-Toprak, Süleyman, *Kelâm*, Konya 2001.
- Gündüz, Şinasi, *Sâbiîler: Son Gnostikler*, Ankara 1995.
- Hamidullah, Muhammed, *İslam Tarihine Giriş* (çev. Ruhi Özcan), İstanbul 1994.
- el-İsbahânî, Ebû Nâim, *Delâilü’n-Nübüvve* (thk. M.R. Kal’acî-Abduberr Abbas), Beyrut 1991.
- İbn Düreyd, Ebû Bekr Muhammed b. el-Huseyn, *Kitâbu Cemhereti’l-Lüğa*, Beyrut 1987.
- İbnu’l-Esîr, Ali b. Ebu’l-Kerem, *el-Kâmil fi’t-Târîh*, Beyrut 1995.

- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail, *Kasasu'l-Enbiyâ* (thk. Abdulkadir Ahmet Ata), Beyrut, ty.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâluddîn Muhammed, *Lisânü'l-Arab*, Beyrut, ty.
- İbn Meymun, Musa el-Kurtubî, *Delâletü'l-Hâirîn* (thk.Hüseyin Atay), Ankara 1974.
- İbnu'l-Murtazâ, Ahmed b. Yahya, *Kitâbu Tabakâtı'l-Mu'tezile* (nşr. Susanna Diwald-Wilzer) İstanbul 1964.
- İkbâl, Muhammed, *Benlik ve Toplum* (çev. Ali Yüksel), İstanbul 1996.
- Kâdî Abdülcebbar, *Şerhu Usûli'l-Hamse*, Kahire 1965.
- Kutluay, Yaşar, *Tarihte ve Günümüzde İslâm Mezhepleri*, Konya 1968.
- el-Lakkânî, Abdüsselâm b. İbrahim, *Şerhu Cevhereti't-Tevhîd*, Mısır 1955.
- el-Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed, *-Te'vilâtü'l-Kur'ân*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Medine Bölümü, Yazma no: 180.
- Kitâbu't- Tevhîd* (thk. Fethullah Huleyf), İstanbul 1979.
- el-Mesîr, Muhammed Seyyid Ahmed, *fî Nûri'l-Akâdeti'l-İslâmiyye*, Kahire 1990.
- el-Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Kadıyânîlik Nedir?* (çev. Ahsen Batur), İstanbul 1975.
- Mez, Adam, *Onuncu Yüzyılda İslâm Medeniyeti* (çev. Salih Şaban), İstanbul 2000.
- en-Neşşâr, Ali Sami, *Neşetü'l-Fikri'l-Felsefi fî'l-İslâm*, Kahire,ty.
- Özcan, Hanifi, *Mâturîdî'de Dînî Çoğulculuk*, İstanbul 1995.
- Radice, Betty, *Hindu Myths*, Aylesburg 1976.
- er-Râzî, Fahreddîn, *Mefâtihu'l-Gayb*, Tahran, ts.
- Reşid Rıza, *el-Vahyül-Muhammedî*, Mısır 1948.
- Sarıkaya, M. Saffet, *İslâm Düşünce Tarihinde Mezhepler*, Isparta 2001.
- Schuon, Frithjot, *İslam'ın Metafizik Boyutları* (çev. Şahabeddin Yalçın), İstanbul 1997.
- Sen, Kiti Mohan, *Hinduism*, London, 1967.

- Sinanoğlu, Mustafa, *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de Nübüvvet* (basılmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995.
- Smart, Minian, *The World's Religions*, London 1998.
- eş-Şehristânî, Abdülkerim, *el-Milel ve'n-Nihal* (thk. M. Seyyid Geylânî), Beyrut 1975.
- et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, Beyrut, ty.
- et-Taftazânî, Sa'düddîn Mes'ûd b. Ömer, *Şerhu'l-Makâsîd* (thk. Abdurrahman Umayra), Beyrut 1989.
- Tümer Günay-Küçük Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ankara 1993.
- Üçok, Bahriye, *İslâm'dan Dönerler ve Yalancı Peygamberler* (Hicri 7. -11. yıllar), Ankara 1967.
- Watt, W. Montgomery, *İslâmî Hareketler ve Modernlik* (çev. Turan Koç), İstanbul 1997.
- Wellhausen, Julius, *İslâm'ın En Eski Tarihine Giriş* (çev. Fikret Işıltan), İstanbul 1960.
- Yakıt, İsmail, "Hz. Peygamber'in Dindeki Konumu", *III. Kutlu Doğum Sempozyumu*, Isparta 2000.
- Yavuz, Salih Sabri, *İslâm Düşüncesinde Nübüvvet*, İstanbul, ty.
- Yıldırım, Ahmet, *Tasavvufun Temel Öğretlerinin Hadislerdeki Dayanakları*, Ankara 2000.
- Yurdagür, Metin, "Hatm-i Nübüvvet", *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul 1997.
- Yüksel, Emrullah, *Kelâm Dersleri*, Erzurum 1986.
- ez-Zebîdî, Muhammed Murtazâ, *Tâcü'l-Arûs*, Beyrut 1994.